

FREUD VE HEIDEGGER'DE KAYNAĞA DÖNÜŞ TEMASI

Ahmet Cüneyt GÜLTEKİN*

ÖZ

Kaynak/başlangıç teması çerçevesinde Freud ve Heidegger'in ortaya koyduğu düşünce çizgisi takip edilecek ve bu izlek doğrultusunda her iki düşünürde bulunan yakın düşünsel bağlantılar oluşturularak ortaya konulacaktır. Başlangıçla bağlantılı olarak, Freud dürtü kuramında organik dünyada ölüm dürtüsüne nihai bir işlev yüklemiştir. Bu konumlandırma yalnızca biyolojik olarak değil, psikik yaşam ve metafizik bir boyutta da söz konusudur. Ölüm dürtüsü ise metapsikolojinin kilit kavramı olan 'yineleme zorlantısı' terimini karşımıza çıkarır. Dürtülerin temel bir karakterini ifade eden 'yineleme zorlantısı', özellikle de ölüm dürtüsünün işleyiş biçimini ortaya koyuyor gibi görünmektedir. Dolayısıyla Freud 'haz ilkesinin ötesinde' olan, dürtüsel olanla ilişkilendirir. Bu bağlamda tüm yaşamın bir ölüm hedefine yöneldiği, hatta kilitlendiği sorunsalı hem de bilinç dışı bağlamda incelenir. Her zaman için bir önceki duruma, nihai olarak ise cansız olana geri dönüş dürtüsü, yineleme zorlantısı'nın kaynağı/başlangıcı travmatik yoldan araması olarak ifade edilebilir.

Heidegger ise yeni bir başlangıç peşinde kökensel bir düşünmeye geçiş için bir sıçrama yapılması gerektiğini ortaya koyar. Yalnız bu sıçrama için bir hazırlık sürecine, bir uyumlanma ya da kilitlenme diyebileceğimiz bir motife ihtiyaç duyulmaktadır. Heidegger düşünürü harekete geçirecek ve varlığın kendisini açmasına/sahiplenmesine izin verecek bir kökensel kilitlenmeden söz eder. Dehşet, kararlılık ve çekim (huşu) olarak bu temel uyumlanmalar, kökensel düşünmeye yönelimler olarak anlaşılabilir. Bu uyumlanmalar, Freud'un belirlediği dürtüsel yineleme süreçleriyle başlangıca geri dönme izleği boyunca, olagelme olarak yaşamın tarihsel kökenine giden yola saplanmayı sağlayan dehşetin yol açtığı travmaya benzer bir kilitlenme durumunu betimlemektedir. Bu çerçevede Heidegger'in ortaya koyduğu sarsıcı düşünme deneyimi, organizmaların kendine özgü yollardan kilitlendiği ölüme doğru olma ve söz konusu ölüm dürtüsünün anlamlandırılması çabası olarak okunabilir. Freud'un yineleme zorlantısı deneyimi ile Heidegger'in ortaya koyduğu kökensel kilitlenme yönelimi, kaynak/başlangıç teması çerçevesinde ortak bir anlamlandırma çabasını sergilemektedir.

Anahtar Sözcükler: Kaynak/başlangıç, Yineleme zorlantısı, Ölüm dürtüsü, Kökensel kilitlenme, Olagelme, Dehşet

THE THEME OF RETURN TO THE SOURCE IN FREUD AND HEIDEGGER

ABSTRACT

Within the scope of the theme of source/beginning, Freud and Heidegger's way of thinking will be pursued for the purposes of examining this topic. Closely related intellectual endeavors and links will be explicated in these resourceful thinkers. In connection with the theme of beginning, Freud attributes an ultimate role to death instinct in organic world in his theory of instincts. This function operates not only as in a biological process, but also in the psychic life and as a cosmological principle. Also 'repetition compulsion' emerges within the death instinct, a key concept in metapsychology. It describes the primordial character of instincts, especially the mechanism of death instinct. So it is closely related with the analysis of being instinctual and that is beyond pleasure principle. In this regard, Freud examines the problem of death driven aims at the conscious and unconscious levels. Repetition compulsion, as an urge always to restore an earlier state of things, as the ultimate instinct to return to the final source of inanimate can be conceived as a primordial searching for a source in a traumatic way.

In a similar timbre with Freud, Heidegger presents a primordial search that necessitates a leap to inceptual thinking for the other beginning. It is needed a preparatory motive that attunes for this leap. Heidegger speaks of grounding-attunement that will alert the philosopher and lets the essential swaying of being as enowning. These grounding-attunements, startled dismay, reservedness, and deep awe can be understood as orientations towards be-ing-historical thinking. The thought of attunement seems to depict a trauma-like attuning state emerges from fright which posing a path to the be-ing historical origin of life as enowning that Freud portrayed of a theme with instinctual compulsion to repeat itself into returning to beginning. In this context, Heidegger's startled thinking can be seen as openness of organisms following its own attuning path to death and as the effort of reinterpreting death instinct. Within the frame of the themes of beginning and source, Freud's primordial drive of repetition compulsion and Heidegger's orientation of grounding-attunement are in close relation in both their lines of thought.

Keywords: Source/beginning, Repetition compulsion, Death instinct, Grounding-attunement, Enowning/Event, Fright/Startled dismay

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi Felsefe Bölümü. acgultekin@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0748-9334

FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)

2021 Bahar, sayı: 31, ss.: 561-576

Makalenin geliş tarihi: 01.03.2021

Makalenin kabul tarihi: 06.04.2021

Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/flsf>

FLSF (Journal of Philosophy and Social Sciences)

Spring 2021, issue: 31, pp.: 561-576

Submission Date: 1 March 2021

Approval Date: 6 April 2021

ISSN 2618-5784

Freud ve Başlangıca Dönüş

Freud'un metapsikolojisinde ölüm dürtüsü düşüncesi, kendine özgü bir 'kaynak'a dönüş temasını öne çıkarmaktadır. İçinde bulunulan her durumda, bir önceki duruma dönme dürtüsü, dolambaçlı bir şekilde başlangıca ve dolaylı yoldan ölüme giden bir yaşam süreci açmaktadır. Bu süreç, başlangıcın köken aldığı kaynakla olan bağın tesis edilmesi çabalarını ve kaynağın bulunduğu başlangıca zorlanmaya ilişkin geçiş durumlarını betimlemektedir. Bu doğrultuda dürtüsellik ve yineleme fikirlerinin izi sürülmelidir.

Freud ilk defa ölüm dürtüsü düşüncesini *Haz İlkesinin Ötesinde* adlı yapıtında ortaya koymuş ve bu kavram günümüze kadar önemini korumuş ve tartışmalı boyutunu sürdürmüştür. Ölüm dürtüsüne ilişkin iddianın metapsikolojinin zorunlu bir ögesi mi olduğu, yoksa psikanaliz için yüzeysel ve gereksiz bir varsayım mı olduğu konusunda bir uzlaşmaya varılabilmiş değildir. Freud her ne kadar bu problematik kavramı klinik gözlemlerinden yola çıkarak kuramına dahil etmiş gibi görünse de, düşünürün söz konusu yapıtında ölüm dürtüsü yalnızca psişik yaşam bağlamında değil, biyolojik ve metafizik bir bağlamda da ele alınmakta ve kozmolojik bir ilke olarak doğanın bütününde¹ işleyen gizemli bir çaba olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dürtünün en önemli görünüşlerinden, bir anlamda semptomlarından birisi olan yineleme zorlantısı (zorlayıcı tekrarlama), ruhsal aygıtın en kökensel ve dinamik ilkesi olarak ortaya konulur.

Öncelikle ölüme ve ölümün yaşamdaki görünüşlerine ilişkin önemli bir perspektif sunan Freud'un bu düşünce çizgisine nasıl ulaştığını açıklamak gerekmektedir. Freud'a göre ruhsal yaşamda egemenliğini sürdüren haz ilkesi, psişik aygıttaki uyarılmaların niceliğindeki bir azalışı sağlamayı hedefler. Yani psikanalizin bu başat ilkesi, ruhsal aygıtın içinde bulunan uyarılma miktarını (gerilimi) olabildiğince az tutma çabasını ifade eder. Ruhsal aygıtın uyarılma miktarını yükseltmeye dönük olan her şey, hoşnutsuzluk uyarısı olarak algılanmaktadır ve haz ilkesi doğrultusunda bu durumdan kaçınılmaya çalışılır.² Ancak travma nevrozları (savaş nevrozları), bu ilkeyi ihlal eder bir tablo ortaya çıkarmaktadır.

Freud Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında savaştan dönen askerlerde belirgin bir şekilde gözlenen travmaları incelemiş ve gözlemlediği vakaları savaş nevrozu olarak adlandırmıştır. Bu nevrozlarda hastalar, savaşta yaşadıkları dehşetli olaylar karşısındaki acı verici deneyimleri semptomlarında

¹ Tomas Geyskens, & Philippe Van Haute, *From Death Instinct to Attachment Theory*, Other Press, New York, 2007, s. ix.

² Sigmund Freud, *Haz İlkesinin Ötesinde*, (Çev. Ali Babaoğlu), Metis Yayınları, İstanbul, 2014a, s. 21-22.

ve rüyalarında sürekli olarak yinelemekteydi.³ Bu durum Freud'a göre psişik yaşama egemen olduğuna inandığı haz ilkesiyle bir karşıtlık içindeydi. Savaş travması sonrası bu askerler hiçbir şekilde huzur bulamıyor, acılı ve korkunç deneyimleri peşlerini bırakmıyordu. Freud için sorun teşkil eden esas soru şuydu: Bu hastalar beklenenin aksine neden sürekli olarak hoşnutsuzluk veren bir deneyimi durmaksızın yineliyorlardı? Bunun üzerine Freud haz ilkesinin ötesinde yatan, haz ilkesinden daha kökensel olan ve kendisini dürtüsel bir karakterde dayatan bir eğilimi ortaya koymuş ve dürtü kuramını revize etmiştir.⁴ Söz konusu yinelemeye zorlanma eğilimi, yalnızca travma nevrozlarıyla sınırlanmaz; hem analitik tedavinin seyrinde, hem çocuğun psişik yaşamında, hem de nevrotik olmayan kişilerin gündelik yaşamlarında gözlenmektedir. Freud patolojik olanın perspektifinden yola çıkarak normal olanın ne olduğuna ilişkin bir araştırma stratejisi uyguladığından, yinelemeye zorlanmanın her insanda bulunduğunu ve travma nevrozları örneğinde ise her insanın yaşamını yönlendiren yineleme zorlantısının, sadece aşırı ve yoğunlaşmış bir durumunun gözlemlendiğini düşünmektedir.

Freud'a göre nevrotik olmayan kişilerin yaşamlarında da kendisini gösteren zorlantı, kişi nevrotik bir çatışmayla hesaplaşıyor olmanın belirtilerini göstermiyor da olsa, nevrotiklerin yineleme zorlantısından farklı görünmemektedir. Örneğin birçok kişi yaşamlarının seyriyle, kendileri farkında olmasa da, kendilerini izleyen kötü bir kader ya da yaşamlarını yönlendiren şeytani bir güç varmış izlenimi verir. Ancak Freud, en başından beri böylesi kaderlerin büyük ölçüde kişinin kendisi tarafından hazırlandığını ve bilinçli olmayan bir şekilde yineleme zorlantısının bir sonucu olduğunu öngörür. Freud bu bağlamda çok çarpıcı örnekler sıralar:

Her insani ilişkinin aynı sonuca çıktığı böyle kimseler vardır; birbirlerinden ne kadar farklı olsalar da himayelerindekiler tarafından bir süre sonra, nankörlüğün acılarını tatmak kaderleriymiş gibi tamahkarlıkla terk edilen iyilikseverler, her dostlukları dostlarının kendilerine ihanetiyle sonuçlanan adamlar, yaşamları boyunca sayısız kez bir kimseyi kendileri üzerinde ya da kamu için bir otorite konumuna yücelten ama belli bir süre sonra onları, yerlerine başkasını getirmek için deviren kişiler, kadınlarla her ilişkileri aynı aşamalardan geçip aynı şekilde sonlanan aşıklar, vb.⁵

³ A.g.e. s. 26.

⁴ Paul Ricoeur, *Freud and Philosophy: An Essay on Interpretation*, (Trans. Denis Savage), Yale University Press, London, 1970, s. 282.

⁵ Sigmund Freud, *Haz İlkesinin Ötesinde*, s. 34.

Tam da bu noktada yineleme zorlantısı, psikopatolojik düzeyde bilinçdışından kaynağını alan ve önüne geçilemez bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu zorlantının etkilerinin sonucu olarak, kişi eski bir travmatik deneyimini yineleyerek kendisini sürekli olarak sıkıntı veren durumlara sokmakta, fakat edimlerini yönlendiren örüntünün ayırdına varamamaktadır. Aksine kendisini içine soktuğu durumların tamamen kendisi dışında geliştiğine ve o anki koşullarca belirlendiğine ilişkin güçlü bir izlenime sahiptir.⁶ Bu bağlamda Freud'un ölüm dürtüsüyle ilişkilendireceği yineleme zorlantısı, haz ilkesine baskın çıkmakta ve kendi ifadesiyle "haz ilkesinden daha eski, daha kökten ve dürtüsel görünmektedir."⁷ Peki hoşnutsuzluğu gidermeye ya da gerilimi azaltmaya değil de; yinelemeye dönük olan bu örüntü neye hizmet eder? Bir başka ifadeyle sürekli olarak yinelenen nedir ve tüm yinelemeler nihai olarak neyi hedefler? Yineleme, içeriğinden bağımsız olarak bir yere varmaya çalışıyor gibi görünmektedir. Ancak kendisini hep geriye dönen bir hareket şeklinde gösterir. Yaşamın her hamlesinde dolambaçlı yollardan yine bir önceki noktaya doğru hareket eder. Her aşamada, daha önceki noktalara doğru geri gitmenin dürtüsel bir enerjisiyle davranır. Her ne kadar Freud yinelenen davranışların örneklerini çoğunlukla travmatik olaylardan seçmişse de yaşamsal hareketlerin çoğu için geçerli olacak şekilde yinelenen hareketlerin çoğu zaten farkında olunmaksızın gerçekleştiğinden, ruhsal aygıtın işleyişi biyolojik bir temelde zorlayıcı bir örüntü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede Freud'un "Tüm yaşamın hedefi ölümdür."⁸ şeklindeki çelişkili gibi duran tümcesi de anlaşılır olmaktadır.

Freud yineleme zorlantısını dürtüsel olana bağladığından, bu kapsamda ortaya koyduğu dürtü tanımı, bir şekilde ölümün yinelenmesi olarak yorumlanabilir. Dürtüsel olan, bir canlının, yani organik bir varlığın dış etkiler yüzünden bırakmak zorunda kaldığı eski bir durumunun yeniden oluşturulması için duyduğu içkin bir dürtü olarak belirlenmektedir.⁹ Bu dürtü, organik yaşamda içkin olduğu düşünülen ataletin bir dışavurumu olarak organik bir esneklik, yani bir önceki biçimi yeniden oluşturma kuvvetidir. Dolayısıyla daha önceki bir durumun yeniden oluşturulması gereksinimi olarak konumlandırılan dürtülerin gerilemeli bir karakteri vardır. Bu özellik yaşayan canlıdaki muhafazakâr olannın bir ifadesidir ve organik dünyadaki tüm tekrarlamaların temelini oluşturur.¹⁰ Bir anlamda dürtüsel karakterdeki yineleme zorlantısı,

⁶ Jean Laplanche & Jean Bertrand Pontalis, *The Language of Psychoanalysis*, (Trans. Donald Nicholson-Smith), The Hogarth Press, London, 1973, s. 78.

⁷ Sigmund Freud, *Haz İlkesinin Ötesinde*, s. 35.

⁸ A.g.e. s. 48.

⁹ A.g.e. s. 47.

¹⁰ Freud bu noktada bazı balıkların yumurtlama zamanı yumurtalarını çok uzak sulara bırakmak için yaptıkları zahmetli yolculukları, türlerinin zamanla yer değiştirmiş

biyolojik olarak belirlenmiş bir öz-yıkım çabasıdır. Yineleme zorlantısıyla kökensel bir biçimde bağlantılandırılan ölüm dürtüsü de yaşayan canlıların dolambaçlı yollarla geri dönmeye çabaladıkları bir başlangıç durumunu gündeme getirir. Söz konusu başlangıç durumu da canlılardan önce varolan inorganik durum olarak ortaya koyulur. Freud bu süreci şöyle betimlemektedir:

Bir zamanlar, cansız maddede bilemediğimiz bir gücün etkisiyle yaşamın özellikleri uyanmıştır. Belki bu, yaşayan maddenin belli bir tabakasından daha sonra bilincin ortaya çıkışına benzeyen bir süreçti. O zamana kadar cansız olan maddede o sırada oluşan gerilim giderek kendini ortadan kaldırmaya çabalayacaktı. Bu yolla ilk dürtü, cansız olana geri dönüş dürtüsü ortaya çıktı. O sırada canlı madde için ölüm henüz kolaydı, muhtemelen gidilecek kısa bir yol vardı ve bunun yönü genç yaşamın kimyasal yapısı tarafından tayin edilmişti. Uzun bir süre boyunca canlı madde durmadan yeniden yaratılmış ve kolaylıkla da ölmüş olabilir.¹¹

İnorganik maddeden yaşamın uyanmasını ve organik gelişimin seyrini dış etkilere bağlayan Freud, her daim bir önceki duruma geri dönmeye zorlanmayı ve sürekli olarak kendini yineleme eğilimini temsil eden ölüm dürtüsünü içsel bir güç olarak konumlandırır. Yani bütün yaşayanlar içsel nedenlerle ölmekte ve inorganik olana geri dönmektedirler. Hedefi ölüm olan yaşam ise, dünya ve güneş gibi dışsal güçlerin ve etkilerin sonucu olarak sürekli olarak gelişmekte; fakat yaşamın seyri, sonu ölüm olan yolda birtakım dolambaçlı güzergahlar izlemekten öteye geçememektedir. "Ölüme giden bu dolambaçlı yollar, tutucu dürtüler tarafından sadakatle korunarak bugün bize yaşam olgularının tablosunu verir olmuştur."¹² Bu şekilde aslında ölüm dürtüsü, sadece kendisine eklemelenmeyi bekleyen yaşam dürtülerinden daha öncelikli ve temel bir dürtü olarak konumlandırılır.¹³

Söz konusu açıklamayı ayrıntılandırmak, Freud'un düşüncesinde bulunan kaynak temasını aydınlatmak için gereklidir. Freud için ölüm, canlının daha sonraki bir edimini, yani sonradan kazandığı bir şey değildir.¹⁴ Ölüm içsel olarak her daim kendisinde bulunmaktadır. Yaşam sürecindeki zorunlu değişiklikler bir şekilde kabul edilmiş olsa da yineleme zorlantısına dayandırılan dürtülerin gerilemeli (muhafazakâr) niteliği her türlü değişimi

---

olmalarına karşın eski çağlardaki yerleşim yerlerini aramalarına bağlar. Yine bu bağlamda göçmen kuşların sürekli tekrarlanan göç yollarını da organik yaşamdaki yineleme zorlantısı örnekleri olarak sıralar (a.g.e. s. 47).

¹¹ A.g.e. s. 48.

¹² A.g.e. s. 49.

¹³ Havi Carel, *Life and Death in Freud and Heidegger*, Rodopi, Amsterdam, 2006, s. 26.

¹⁴ Sigmund Freud, *Haz İlkesinin Ötesinde*, s. 55.

yinelemek üzere iş görmeyi sürdürmektedirler. Freud için dürtülerin değişmeye ve ilerlemeye zorlayan hamleler olarak görünmelerinin nedeni de eski hedeflerine ulaşmaya çabalamalarıdır. İşte bu hedef tam olarak “yaşayanın bir zamanlar terk etmiş olduğu ve gelişimin dolambaçlı yollarıyla geri dönmeye çabaladığı bir başlangıç durumu olmalıdır.”¹⁵ Başlangıç durumu, biyolojik olarak inorganik olana geri dönme çabası olarak; metapsikolojik olarak ise zihinsel yaşamdaki uyaranlardan doğan içsel gerilimi azaltma ya da ortadan kaldırma çabası olarak görünür. Bir yolla haz ilkesi, ölüm dürtüleriyle bağlanmış olmaktadır.¹⁶ Dolayısıyla Freud’un yaşam ve ölüm şeklinde belirlediği dürtü düalizminde, ölüm dürtüsü kaynak ve köken açısından temelde bulunmaktadır. Başlangıçta saklanmış olan, dolambaçlı yollarla, kendisini yaşam dürtüsü olarak gösteren çabalarla yine kendisini hedef olarak dayatmaktadır. “Yaşamı ölüme götürdüğü düşünülen dürtü güçleri onlarda da daha başından beri etkili olabilir, ama gene de bu etki yaşamı sağlayan güçlerce öylesine örtülmüş olabilir ki, doğrudan doğruya gösterilebilmeleri çok zorlaşabilir.”¹⁷ Ölüme giden bir içsel süreci betimleyen Freud, daha önceki bir durumun yeniden oluşturulması gereksinimi olarak açıkladığı dürtü yaklaşımıyla ölümü bir son ya da bir sonraki durum olarak değil; bir başlangıç, kaynağa yeniden dönme olarak ortaya koymuş olur. Yaşam dürtüleri de, kaynağa dönmek için uğraşıp didinen libidinal enerji akışları şeklinde konumlandırılabilir. Yani varış, bir başlangıç kaynağına dönüşür.

Bu çerçevede özellikle örneklendirilen travmatik nevrozların, yaşam sürecine ve yaşamla entelektüel bir mücadele olarak düşünsel süreçlere de genişletilmesi kaçınılmazdır. Tüm bu süreçlerde, travmanın ortaya çıktığı duruma saplanma, bir tür kilitlenme söz konusudur. İnorganik olandan yaşamın uyanmasını en büyük başlangıç travması olarak düşünecek olursak, bu başlangıç durumuna bilinçdışı bir kilitlenmeden bahsedilebilir. Freud mekanik bir şiddet (savaş, çarpışma, kaza) olmaksızın da travma benzeri deneyimlerin olanaklı olduğunu aktarır.¹⁸ En temel neden, şaşırma faktörüyle bir dehşete yol açan bir olaya bağlanır. Bununla bağlantılı olarak dehşetin, korku ve kaygıdan farkı¹⁹, genel olarak travmayla bağlantısında ölüm dürtüsünde köklenen

¹⁵ A.g.e. s. 48.

¹⁶ A.g.e. s. 63.

¹⁷ A.g.e. s. 57.

¹⁸ A.g.e. s. 23.

¹⁹ Freud travmalarda yaşam sürecinin değişikliklerini yaşam dürtüsü görünümünde kabullenip tehlikeler karşısında konumlanmalar olarak ölüm dürtüsünün incelikli yinelemelerini açıklamaya çabalamaktadır. Bu çerçevede söz konusu psişik durumları tehlikeyle ilişkileri bakımından ayırır. “Kaygı (anxiety), kaynağı bilinmese de bir tehlike beklentisi ve buna hazırlanma durumunu tanımlar. Korku (fear), korku duyulacak bir nesneyi gerektirir. Ama dehşet (fright), hazırlanmaksızın tehlikeye düşüldüğü zaman girilen durumu anlatır ve şaşırma (surprise) etkenini vurgular” (a.g.e. s. 25).

yineleme zorlantısını anlamak için kritik önem taşımaktadır. Hazırlıksız bir şekilde beklenmedik olanla karşılaşma olarak dehşet, dürtüsel yinelemenin zeminini oluşturan travmatik bir durum olarak sunulur. Yeni olanla ve belki de tehdit olanla karşılaşma durumudur. Kaygı ise kaynak bilinmese de bir tehlike beklentisi içindeyken deneyimlenen bir durum olduğu için, yaşam dürtüleri hazırlık için tetikte beklemektedir. Dehşet'te sağlanamayan bu tetikte olma hali, dehşet durumuna kilitlenmeye ve dolayısıyla yineleme zorlantısının gerilemeli niteliğinin açığa çıkmasına neden olur. Her ne kadar dehşet kaygıya dönüştürülmeye çalışılsa da travmatik olan dehşet deneyimiyle maruz kalınan eski duruma geri dönme çabası kökensel olarak işbaşına geçmiştir. Kaygı, belirsiz de olsa geçmiş (dehşet içinde olan) ve olası tehlikeler karşısında ego'ya yerleşen²⁰ bir savunma eğilimini temsil eder. Ancak bu noktada artık kaygı, kendini koruma dürtüsünün eşlik ettiği kendisine özgü bir yolda ölüme, yani inorganik olana dönüşe doğru giden dolambaçlı bir örüntüyü harekete geçirir. İşte söz konusu yineleme zorlantısı, beklenmedik olanın dehşet'yle bilinç dışında hareket etmekte ve kaynağa dönüşe kitlenmektedir.

Bir bakıma Freud'a göre her birimiz, yaşam hamleleri gibi görünen tüm etkinliklerimizde, ölüme ilişkin kendi yolumuzu bulmaya çabalamakta ve kendi üslubumuzca ölmeyi istemekteyiz.²¹ Bu bağlamda yineleme zorlantısı, her zaman için bir önceki duruma, nihai olarak ise cansız olana geri dönüşe ilişkin bir izlek oluşturmakta ve sürekli olarak yaşamdaki yinelemelerin ulaşmaya çalıştığı bir durumun, yani ölümün ifadesi olmaktadır. Eğer ölüm dürtüsü, yaşamın kendisinden çıktığı inorganik cansız duruma yeniden dönme çabasını ifade ediyorsa; ölümün kendisi de bir yineleme olmaktadır. Bilinç dışında cansızlığın egemen olduğu dönemin izleri kalmıştır. Daha doğrusu organik yaşamdan farklılaşarak gerçekleşen bilincin oluşum sürecinde, canlılığa geçiş durumunun gerilimi (travması) psikik aygıtta kazanmış ve aynı anda bastırılmıştır, yani unutulmuştur. Fakat bu travmayı hatırlamak olanaklı olmamakta, ona bilinç dışında köklenen bir dürtüyle geri dönmek söz konusu edilebilmektedir.

Bu bakımdan ölüm, yaşamın ortaya çıkmasıyla bozulmuş bir durumun yeniden oluşturulmasına karşılık gelir. Diğer bir ifadeyle söylemek gerekirse cansız ve inorganik olana geri dönmeye. Bu yineleme, insan öznelliğinin de travmatik özünü oluşturur.²² Kozmik bir ilke olarak da anlamlandırılabilir olan ölüm dürtüsü, bir yineleme olarak ölüme zorlanmayı, kaynağa dönüşü ifade etmektedir. Dolayısıyla ilk ve kökensel travmayla baş etmenin olanaklı tek

²⁰ Sigmund Freud, *Ben ve İd*, (Çev. Ali Babaoğlu), Metis Yayınları, İstanbul, 2014b. s. 114.

²¹ Sigmund Freud, *Haz İlkesinin Ötesinde*, s. 49.

²² Tomas Geyskens, & Philippe V. Haute, *From Death Instinct to Attachment Theory*, s. 21.

yolu ölüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu başlangıç kaynağına yeniden dönme süreci kendine özgü yollardan gerçekleştirilmektedir.

Heidegger ve Kaynağa Kilitlenme

Kaynak ve başlangıç temaları çerçevesinde Freud'un dürtüsel yineleme zorlantısı deneyimine ilişkin düşünceleri, Heidegger'in yeni düşünme biçimleri arayışında ortaya koyduğu var-lık²³ tarafından sahiplenilme ve kökensel kilitlenme düşünceleriyle yakınlık içinde durmaktadır. Söz konusu bağlantıları değerlendirmek ve belli noktalardaki yakınlıkları ortaya koyabilmek için Heideggerin özellikle *Vom Ereignis*²⁴ yapıtında karşımıza çıkan ilişkili düşüncelere odaklanmak gerekmektedir. Dolayısıyla Freud'un yineleme zorlantısı ile ölüm dürtüsünün kökensel bağına ilişkin düşünceleri, Heidegger'in *Vom Ereignis* yapıtıyla sınırlı kalınarak bu çerçevede ele alınacaktır. Burada kökensel bir kaynakla bağın yeniden oluşturulabilmesi için bir başlangıca geçiş, sıçrama durumu kendisini zorlamaktadır.

Heidegger *Vom Ereignis* adlı bu yapıtında, var-lık-tarihsel düşünmeyi, tarihsel açılımı içinde var-lık tarafından sahip çıkılan ve açıklanan bir düşünme olarak denemeye girişir. Yeni ve farklı bir düşünme deneyiminin peşinde olan düşünür, geleneksel düşünme biçimlerinden sıyrılmanın bir yolu olarak bir sıçrama²⁵ yapılmasının gereğini ortaya koyar. Yalnız bu sıçrama için bir hazırlık sürecine, bir uyumlanma (ayarlanma) ya da kilitlenme²⁶ diyebileceğimiz bir

²³ Heidegger *Vom Ereignis*'te *Sein und Zeit*'dan farklı olarak Varlık sorusunun odağını Dasein'dan Varlık'ın kendisine çevirir ve metafiziğin geleneksel dilinden uzaklaşma amacıyla bu perspektif farkını ortaya koyabilmek için 'Sein' yerine 'Seyn' ifadesini kullanmaya başlar. *Vom Ereignis*'in Emad&Maly çevirisinde Heidegger'in 'Seyn' olarak kullandığı terim Be-ing olarak çevrildiğinden (diğer İngilizce çevirilerde beyng ifadesi tercih edilmiştir), Seyn ifadesindeki farkın anlaşılabilmesi için Türkçede de tire kullanılarak 'var-lık' şeklinde yazılacaktır. Heidegger bu yapıtta var-lığın olagelme (ereignis) olarak yeniden düşünülmesinden ve Dasein'ın var-lık (Seyn) tarafından sahiplenilmesinden söz edecektir (Martin Heidegger, *Contributions to Philosophy (From Enowning)*, Trans. Parvis Emad and Kenneth Maly, Indianapolis University Press, Bloomington, 1999, s. 184).

²⁴ Heidegger'in bu yapıtından Almanca ismi kullanılarak söz edilecektir. *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)* adlı yapıtın, İngilizcede *Contributions to Philosophy (From Enowning)/(Of the Event)* olarak alternatif çevirileri bulunmaktadır.

²⁵ Heidegger var-lığın özsel salınımıyla bağlantısında var-lığa ait kökensel-sorunun sorulmasına ilişkin olarak ilk başlangıçtan diğer başlangıca geçişi sağlayan ve düşünce tarihinde varolanlara ilişkin yaklaşımlardan bütünüyle farklı karakterdeki sorunun perspektifine yerleşebilmek için bir sıçrama (ing. leap / alm. der sprung) hazırlığını ve hamlesini betimler (Martin Heidegger, *Contributions to Philosophy (From Enowning)*, s. 164,165).

²⁶ Heidegger'in kullandığı "attunement" terimi, en basit haliyle varlık/dünya karşısında bulunmanın kökensel durumu olarak düşünülebilir. Anlamının karşılanması zor bir

motife ihtiyaç duyulmaktadır. Şeylerin kendi olma sürecinde var-lığın metafizik olmayan bir izleği, ancak böyle bir kilitlenme yoluyla ortaya konulabilir. Metafizik düşünme biçimlerinden ayrılma çabası, bir hazırlığı gündeme getirir ki, bu hazırlanma yeni bir düşünme biçiminin açığa çıkması için bir yönlendirilmeyle yürütülmelidir. İşte bu noktada Heidegger kökensel bir düşünme deneyimine giden yolda, düşünürü harekete geçirecek ve düşünmenin kendisini açmasına izin verecek bir motivasyon olarak kökensel bir uyumlanma deneyimini ortaya koymaya girişir. İşte bu deneyim, düşünmenin var-lığa kökensel kilitlenmesidir (grounding attunement).

Bu bağlamda metafiziğin klasik tasarımsal düşünme biçiminden farklı bir düşünme biçimine geçmek, ancak tanıdık olan her şeyi bir kenara bırakmak yoluyla olanaklı olacaktır.²⁷ Bu sıçrama, tanıdık düşünme biçimlerine yabancılaşmayı, tanıdıklığı bozarak şeylerin alışagelmis düzenini bozmayı gerektirir. Dolayısıyla Heidegger varlığın diyalektik, aşkınsal, nedensel, ideal biçimde açıklanmasından vazgeçmeyi öngörmektedir. Metafiziğin üstesinden gelmek ve varlığın tarihsel oluşum olarak kendisini açtığı açıklığına dönmek, yeni bir düşünme biçimini açığa çıkarmakla olanaklıdır.²⁸ Metafizikten var-lık-tarihsel düşünmeye geçişin çağında, var-lığın hakikatine ilişkin soru, yeni bir düşünme biçimiyle ele alınmalıdır. Bu düşünmede var-lığın salınımı, kendine ait sahiplenici karakterinde açığa çıkar. Artık konu bir şey ya da nesnel bir şeyin temsili değil, var-lığın sahiplenilme yoluyla sahiplenmesi olmuştur.²⁹ Bu yaklaşım değişikliği, insanın "animal rationale"den "Da-sein"a dönüşümünü ifade etmektedir. *Vom Ereignis*'te Da-sein, *Varlık ve Zaman*'ın Dasein'ından da farklıdır. Burada artık vurgu 'Seyn'dadır ve var-lık'la karşılıklı bir ilişki içinde bir olagelme (ereignis) söz konusudur. Yani var-lığın kendisini nasıl açtığı

---

terim olduğu için Türkçe karşılığı olarak uyumlanma, ayarlanma, kilitlenme sözcükleri birbirlerinin yerine geçecek şekilde kullanılacaktır.

²⁷ *Vom Ereignis*'te var-lığın olagelmesinin (ereignis) salınımı ve sahiplenilmesine ilişkin anlatım, yapının fugal yapısı içinde açıklanmakta ve bu fugal kompozisyon "diğer başlangıca" geçiş için hazırlığı anlamamıza yardımcı olmaktadır (Iain Thomson, "The Philosophical Fugue: Understanding the Structure and Goal of Heidegger's Beitrage", *Journal of the British Society for Phenomenology*, 2003, 43(1), 2003, s. 59). Bu tür bir kompozisyon aynı zamanda, geleneksel felsefi yapıtların sistematik yapılarına karşı da bir alternatif olarak kendisini göstermektedir. Heidegger'e göre farklı bir yazım tarzı, farklı bir düşünme biçiminin de önünü açacaktır. Bu doğrultuda başlangıca ilişkin bir düşünme (inceptual thinking) olarak kökensel bir deneyimin peşine düşülmüştür.

²⁸ Geleneksel metafiziğin düşünme biçimleri, her zaman için tanıdık olandan yola çıkarak tanıdık olana bir merak duygusuyla harekete geçirilmekteydi. Heidegger ise diğer başlangıç için merakı değil, tanıdık olan her şeyi dışarıda bırakacak bir izleğin peşindedir (Martin Heidegger, *Contributions to Philosophy (From Enowning)*, Trans. Parvis Emad and Kenneth Maly, Indianapolis University Press, Bloomington, 1999, s. 15).

²⁹ Martin Heidegger, *Contributions to Philosophy (From Enowning)*, (Trans. Parvis Emad and Kenneth Maly), Indianapolis University Press, Bloomington, 1999, s. 3.

sorusu, Dasein'in öznel yorumunun ortadan kaldırılmasıyla sürecin kendisi tarafından sahiplenilmektedir.

Olagelme (ereignis), şeylerin kendi olma sürecinde var-lığın süreci sahiplenmesini ve bu süreçte şeylerin kendisine doğru olup bitmesini ifade eder. Yapıt olagelme olarak var-lığın özsel salınımını dile getirmeyi hedeflemektedir.³⁰ Var-lık olagelme sürecinde, süreç tarafından sahiplenilerek kendisi olmakta, kendisini açmaktadır. Sahiplenilme kendisi olmaya izin verme anlamına gelmektedir. Bu doğrultuda var-lık-tarihsel düşünme, var-lığın kendine doğru açılışına tanıklık etmektir. Bu yeni düşünme, var-lığın açığa çıkma olanağını açılışın kökensel bir düşünmedir. Olagelme sürecinde şeylerin açığa çıkması ve bu açıklığın sürdürülmesi de bir sorgulamaya dönüşmektedir. Bu sorgulama yanıtı verilip de kapatılabilecek bir sorgulama değildir.³¹ Olagelme, ait olma çağrısı ve ait olunma yanıtının salınımında kendisini açılar.

Kökensel düşünme (inceptual thinking), düşüncenin içerisinde sürecin kendisini yaşamak ve var-lığın salınımına açık olmakla olanaklıdır. Yani şeylerin açığa çıkmasında (ereignis), bir bakıma kendi olma sürecinde, Da-sein sürecin içinde var-lık tarafından sahiplenilerek tanıklık etmektedir. İşte Heidegger'e göre bu yeni düşünme biçiminin deneyimlenmesi ve bu tanıklık için, duyulacak gerçek şeyleri duyacak insanın bu ruh haline hazırlanması gerekmektedir. Düşünmeyi harekete geçirecek bir hazırlık ve uyumlanma sürecine duyulan ihtiyaç, kökensel düşünme deneyimini başlatmak için zorunludur.

Bu doğrultuda tanıdık düşünme biçimlerine yabancılaşmak ve şeylerin alışagelmış düzenlerini bozmak için tanıdık duyguları sarsacak bir heyecana ihtiyaç vardır. Yeni olana uyumlanmak ve kilitlenmek, alışıldık olanların sarsılmasını gerektirir. Merak alışıldık olandan hareketle alışıldık olan, fakat tanıdık olmasından dolayı fark edilemeyen şeylerin araştırılması girişimini sağlar. Sadece tanıdık olan şeylerin yeniden bir sorgulanmasının önünü açar. Yeni bir düşünme biçimine sıçrayış ise, tüm alışıldık olanların sarsılmasını ve tüm tanıdık olanlara yabancılaşmayı öngörmektedir. Geleneksel düşünmenin

³⁰ A.g.e. s. 3.

³¹ Geleneksel metafizik insanı ve varlığı iki ayrı varolan (entite) olarak ele almaktadır. Heidegger ise *Vom Ereignis*'te metafizik olmayan ve kökensel bir dil kullanımına girer. Yapıtın temel teması olan ereignis (olagelme) (ing. en-owning); uygun olana, kendisi olana getirmek demektir. Ereignis'ten yola çıkmak, ereignis'ten konuşmak ve düşünmek; kendisi olma ve var-lık tarafından sahiplenilme kökensel deneyiminden yola çıkarak konuşmak ve düşünmek anlamına gelir (Daniela Neu, "On The Relation Between Being and Humans in Heidegger's Letter on Humanism and in his Contributions to Philosophy", in the Paideia Archive: Twentieth World Congress of Philosophy, Volume : 6, 1998, s. 190). Var-lığın çağrısına uygun olarak düşünmek, dili de ait olduğu yere getirir.

bir tür travmatize edilmesine benzer bir olayın gerçekleşmesi gerekiyor gibi görünmektedir. Diğer başlangıç ancak bu türden yoğun ve sarsıcı bir heyecan duygusuyla olanaklıdır. Çünkü bu düşünme, ne betimleme ne de açıklama yapacak ve bir iddiada ya da öğretide bulunmayacaktır.³² Var-lığın kökensel salınımı olarak açığa çıkardığı şeyin kendisi olacaktır. Artık var-lık varolanların perspektifinden düşünölmeyecek, var-lığın kendisinin içinden düşünölecektir.³³ Var-lığa bir yeniden dönüş söz konusudur ve ancak olagelmenin kendini açma biçimi içinde bu dönüş gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla kökensel kilitlenmeye zemin hazırlayan sarsıcı bir duyguyla tanıdık olanlardan kopulabilir ve bu yolla unutulmuş olan kendini zorlayabilir. İşte Heidegger'e göre olagelmeye (ereignis) ilişkin kökensel düşüncenin hazırlanacağı ve Batı felsefesinin ilk başlangıcından diğer başlangıca geçişin düşüncesi böylesi bir izleği gerektirmektedir.

Kökensel düşünme aşılabilir olan bir başlangıçtan kendisine köken alır, bu yüzden başlangıcın biricikliğine yeniden dönölmelidir. Başlangıca ilişkin kaynak, kökensel düşünmede sağlanabilir ve ancak bu orijine ilişkin olan, yeniden geriye getirilebilir ve yinelenir. Bu orijinal başlangıca geri gidilmelidir ve söz konusu yineleme de aynı şeyin tekrarı değildir ve olamaz; çünkü başlangıcından ötesine geçilmiştir ve kendi geri dönüşü tarafından belirlenir.³⁴ Böylesi bir yeni düşünme alanı için kaçınılmaz görönen hazırlanma, kökensel düşünmenin bu kilitlenmesi, kendisini belirli uyumlanmalarla gösterir. Bunlar var-lık-tarihsel düşünme içinde kökensel düşünmenin temel kilitlenmeleridir (grounding-attunement). Burada Freud'un belirlediği dürtüsel yineleme süreçleriyle başlangıca geri dönme izleği boyunca yaşamın kökenine giden yola saplanmayı sağlayan dehşetin yol açtığı, travmaya benzer bir kilitlenme durumu betimlenmektedir. Heidegger'e göre tanıdık olanlardan koparak öteki başlangıca uyumlanmanın açığa çıkması, şaşkınlık içinde bir dehşet (startled dismay), kararlı yönelim (reservedness) ve derin huşu (çekingenlik) (deep awe) yoluyla olur.³⁵ Ancak hakikatin kökensel salınımının ve var-lığın hakikatının kökenselliğinin düşünölmeye yoluyla bu kilitlenmelerin iç ilişkileri deneyimlenebilir. Heidegger yanlış anlaşılabilir önlemek için bu kilitlenmelerin birliğine karşılık gelecek bir sözcük kullanmamıştır. Bu bağlamda öteki başlangıca geçişi hazırlayan ve olagelme'ye ait düşünmeyi harekete geçiren bu uyumlanma süreçleri olarak kökensel kilitlenmeyi ayrıntılandırmak gerekmektedir.

³² Martin Heidegger, *Contributions to Philosophy (From Enowning)*, s. 4.

³³ A.g.e. s. 5.

³⁴ A.g.e. s. 39.

³⁵ A.g.e. s. 11.

Şaşkınlık içindeki dehşet, var-lığın kendini açma sürecinin unutulmasını duyurur ve bir noktaya kadar ilk başlangıcın kökensel kilitlenmesi olan merakla kutuplaştırılabilir. Bu dehşet durumu, var-lığın anlamına ilişkin düşünmenin en ilginç ve en sorguya değer boyutunda ortaya çıkar. Düşünme var-lığın geri çekilişine uyumlanır ve köken yokluğunda bir koruma olmaksızın deneyimlenir.³⁶ Bu deneyim sarsıcıdır. Bir nevi ruhsal aygıt üzerinde etkide bulunan travma nevrozlarına benzemektedir. Var-lığın terk edilişi deneyiminde ortaya çıkar. Bu dehşette düşünme, var-lığın terk edilmesini ve unutulmuşluğunu deneyimler ve bu durum var-lığın geri çekilme olarak salınımıdır.³⁷ Yani var-lığın geri çekilişine bu dehşet durumuyla uyumlanır. Bu geri çekiliş var-lığın varolanları terk etmesidir. Ancak burada var-lık kendisini gizleme içinde açığa çıkarmaktadır.

Üç yönlendirici uyumlanmadan ikincisi kararlı tutmadır (reservedness). Bu uyumlanma durumu, dehşet ve çekingen huşu'nun arasında kalır. Var-lığın geri çekilmesinin dehşet içinde görülmesi ve bununla ilişkili olarak bunun korunmaya çalışılması, ona dönmeye uyanmayı çağırır. Bu anlamda kararlı tutma, bir hazırlanmanın ön-uyumlanmasıdır. Diğer başlangıçta kökensel düşünmenin stilini belirler.³⁸ Dehşetle, huşu'nun ikisi de bu kökensel kilitlenmeden çıkar³⁹ Bu yolla var-lığı soruşturmaya girişen nadir kişiler, var-lığın kökensel olarak açılımının sağlandığı kararlılıkla uyumlanırlar. Bu kararlı tutma (reservedness), var-lığın açılımını geri çekilme ve olagelme olayı olarak kilitler (attune). Bu kökensel ve temelsiz açılımda durmayı ve ondan yüz çevirmemeyi sağlar. Bu yolla var-lığın hakikati sadece geri çekilme olarak değil, olagelme olarak da açığa çıkar.⁴⁰ Freudcu dehşetin kaygıya dönüştürülmesi ve ego'nun bu süreçte verdiği korunma mücadelesine benzer. Bu kararlılıkla var-lığın çağrısına yanıt vermek ve hakikatin salınımına açık olmak olanaklıdır.

Derin huşu (çekingenlik) ise, bir suskunluğun gerekliliğini hissettirir. Bu olagelme olarak var-lığın salınımına izin vermek anlamına gelir. Da-sein bu kökensel kilitlenmelerle arayıcı, koruyucu, bekçi ve bakıcı olmaktadır.⁴¹ Yeni düşünme biçimine hazırlanan kişinin bu kökensel izlekleri deneyimlemesi gerekir. Suskunlukta varolanlar korunmak durumundadır ve bu koruma,

³⁶ Susan M. Schoenbohm, "Reading Heidegger's Contribution to Philosophy: An Orientation", *Companion to Heidegger's Contribution to Philosophy*, (Ed. Charles E. Scott, Susan M. Schoenbohm, Daniela Vallega-Neu and Alejandro Vallega), Indiana University Press, Bloomington, 2001, s. 22.

³⁷ Daniela Vallega-Neu, *Heidegger's Contribution to Philosophy: An Introduction*, Indiana University Press, Bloomington, 2003, s. 56.

³⁸ Martin Heidegger, *Contributions to Philosophy (From Enowning)*, s. 12.

³⁹ Daniela Vallega-Neu, *Heidegger's Contribution to Philosophy: An Introduction*, s. 38.

⁴⁰ A.g.e. s. 43.

⁴¹ Martin Heidegger, *Contributions to Philosophy (From Enowning)*, s. 12-13.

çekingenlik yoluyla sağlanır.⁴² Aynı zamanda bu çekingenlik, ince bir sessizliktir ve bunun rehberliğinde var-lığın ilk ve diğer başlangıç arasında gidip gelmesi olanaklı olur.⁴³ Var-lığın açılımında, bir şekilde başlangıç kaynağında ikamet edecek düşünmenin sıçramasına bu kilitlenmeyle uyumlanılır. Dolayısıyla kökensel kilitlenmeyle bağlantısında insanla var-lık arasındaki ilişkinin boyutu önem kazanmaktadır.

Heidegger için olagelme (ereignis), insanlarla var-lık arasındaki anlaşılabilirliğin sağlandığı bir uzlaşma gibidir. Dünyalarının açılmasında ve dünyasal çevrelerinin anlaşılır kılınmasında aktif bir şekilde katıldıkları bir sürece işaret eder.⁴⁴ İlişkinin kurulması böylesi bir kökensel kilitlenme yoluyla bir sıçramanın koşulunu oluşturmaktadır. Bu ilişkinin unutulmuş ve geri çekilmiş olan kökensel zemini de bir uyumlanma ve hazırlık yoluyla ulaşılabilecek olan diğer başlangıca sıçramayı hazırlar. Başlangıçta saklanmış ve korunmuş olan kökensel ilişkilenebilirliğe yeniden dönme, söz konusu sıçramanın harekete geçirilmesi demektir. Çünkü felsefenin görevi insanlara ve varolanlara kökünde ait oldukları yere geri dönmelerinde yardımcı olmaktır.⁴⁵ "Felsefe, tarihin başlangıcına geri gitmeyi isteme ve bu yolla kendisinden öteye gitmeyi istemedir."⁴⁶ Freud'un düşüncesinde ise bu durumun karşılığı, kökensel bir dürtü olan ölüm dürtüsüyle gerçekleşiyor görünmektedir. Bu bağlamda Heidegger felsefesindeki ölüme-doğru-olma (being-toward-death) düşüncesi, Dasein'in kendi olma olanaklarını kuran bir otantik varolma biçimini de açıklamaktadır.⁴⁷ Ancak *Vom Ereignis*'teki var-lık vurgusu doğrultusunda hareket edecek olursak Freudcu ölüm dürtüsünün öznel olmayan (kozmozolojik) karakterine yakın bir yaklaşım daha fazla öne çıkmaktadır. Ölüme-doğru-varlık Da-sein'in bir belirlenmesi olarak var-lık tarafından harekete geçirilmesi ve sahiplenilmesi olduğu gibi, aynı zamanda var-lığın hakikatinin olanaklılığının kökeni olarak konumlandırılır.⁴⁸ Söz konusu ölüme yönelik zorunluluğun ve

⁴² Susan M. Schoenbohm, "Reading Heidegger's Contribution to Philosophy: An Orientation", s. 23.

⁴³ Daniela Vallega-Neu, *Heidegger's Contribution to Philosophy: An Introduction*, s. 40.

⁴⁴ Iain Thomson, "The Philosophical Fugue: Understanding the Structure and Goal of Heidegger's *Beitrage*", s. 61.

⁴⁵ Olagelme (ereignis) sözcüğünün içeriği de bunu gösterir. İnsanın var-lık tarafından sahiplenilmesi ve var-lığa insan tarafından tanıklık edilmesi. Yani bir başlangıç yapmanın ve yeni bir düşünme biçimine sıçramanın yolu, orijinal kökeni sahiplenme ve onun tarafından sahiplenilmeye izin vermektir.

⁴⁶ Martin Heidegger, *Contributions to Philosophy (From Enowning)*, s. 26.

⁴⁷ Martin Heidegger, *Being and Time*, (Trans. Joan Stambaugh), State University of New York Press, Albany, 1996, s. 243.

⁴⁸ Martin Heidegger, *Contributions to Philosophy (From Enowning)*, s. 200-201.

olanaklılığın çarpıştığı bu harekette, var-lığın özsel salınımı içinde kökenin açığa çıkarıldığı bir kaynak sorusu kendini göstermektedir.⁴⁹

Bu açıdan dehşet, kararlılık ve çekinme (huşu) olarak bu temel uyumlanmalar, kökensel düşünmeye yönelimler olarak anlaşılabilir. Dehşet'te açığa çıkan varolanların olduğu, fakat var-lık tarafından terk edildiklerinin fark edilmesidir.⁵⁰ Bu durumdan yüz çevirmemek ve bu ilişkinin sürdürülmesi kararlı bir yönelimi (reservedness) sağlamayı gerektirir. Burada insan var-lıkla ve var-lığın hakikatiyle ısrarlı bir ilişki içindedir. Kökensel kilitlenmelerde sahiplenilen, insan aracılığıyla Da-sein'dir. Var-lığın hakikati (primordial ground), temelsiz bir temelde (abgrund) Da-sein ve var-lık arasındaki ilişkide ortaya çıkar. Da-sein var-lığın açığa çıktığı aralıktır. Gidip gelme oyununda açılımın açığa çıktığı diğer başlangıcın temelsiz temelidir ve var-lık tarafından sahiplenilir. Bu anlamda Da-sein, olagelme olarak var-lıktan farklı değildir. Var-lığın tarihsel olagelmesinin kökensel uzam-zamanı, temelsiz açıklığıdır.⁵¹ Yani olagelme olarak var-lık ve sahiplenilme olarak düşünme, Da-sein'da açıklanır.

Bu noktada kökensel kilitlenmenin, Da-sein'in bu başlangıç kaynağına ayarlanmasını sağladığı söylenebilir. Böylece düşünme de var-lığın hakikatine açık olmaktadır.⁵² Diğer başlangıcın kökensel ayarlanması da, aslında düşünme üzerinde sarsıcı bir etki yaparak kökene çağrı yapar. Bir bakıma söz konusu olan kaynağa bir dönüş sürecidir. Böyle bir ayarlanma olmaksızın tasarımsal düşünmenin geleneksel biçimlerinden kurtulmak ve diğer başlangıca sıçrama yapmak olanaklı değildir. Dolayısıyla var-lığa yaklaşmanın en uygun yolu, başlangıca açılan izlekte herhangi bir onaylama ya da reddetme kaygısı gütmeyen onun sesine kulak vererek bu kökensel düşünme deneyimine açık olmaktır.⁵³ Söz konusu izlek, kaynağa kendine özgü bir şekilde giden

⁴⁹ Heidegger ölüm-doğru-var-lık (alm. seyn zum tode) hareketini ve bu yönelimin var-lık tarafından sahiplenilmesini, var-lık sorusunun temelini hazırlanması göreviyle bağlantılandırır. Bu görev sadece diğer başlangıcın düşünürleri içindir (a.g.e. s. 200).

⁵⁰ Bu durum teknoloji çağının bir karakteristiği olarak varolanların varlığının üretim ve iletişim ağı içinde birer entiteye indirgenmeleri anlamına gelir. Ancak var-lığın geri çekilmesinin açılımı yine de hakikati dehşet içinde duyurur. Var-lık kendisini geri çekilme olarak göstermekte, ancak bunu dehşete kitlenen nadir kişiler fark edebilmektedir (Daniela Neu, "On The Relation Between Being and Humans in Heidegger's Letter on Humanism and in his Contributions to Philosophy", s. 191).

⁵¹ Daniela Neu, "On The Relation Between Being and Humans in Heidegger's Letter on Humanism and in his Contributions to Philosophy", s. 191-192.

⁵² Martin Heidegger, *Contributions to Philosophy (From Enowning)*, s. 16.

⁵³ Charles E. Scott, "Introduction: Approaching Heidegger's Contribution to Philosophy and Its Companion", *Companion to Heidegger's Contribution to Philosophy*, (Ed. Charles E. Scott, Susan M. Schoenbohm, Daniela Vallega-Neu and Alejandro Vallega), Indiana University Press, Bloomington, 2001, s. 4.

dolambaçlı bir yoldan başkası değildir.⁵⁴ Varolanların özüne ilişkin metafizik sorgulamadan, var-lığın kendisinin kökensel salınımına ilişkin var-lık-tarihsel sorgulamaya geçiş; bu düşünme deneyiminin gerektirdiği uyumlanmaya kendini bırakmayı gerektirir. Düşünmenin kökensel olanakları da bir başlangıç kaynağına erişim yoluyla açıklanabilir.

Sonuç

Freud'un düşüncesinde yaşamın ortaya çıkmasıyla bozulmuş bir durumun yeniden oluşturulması olarak ölüm, zorlayıcı ve yineleyici kozmik bir dürtüsellik dolayımında anlamlandırılır. Metapsikolojik bir düzlemde betimlenen süreç, cansız ve inorganik olana geri dönmeye, bir bakıma başlangıçtaki kaynağa zorlanmayı ifade eder. Travmatik bir boyutu olan psişik bir mekanizma çerçevesinde kaynağa dönüş temasını izleyebildiğimiz Freud'un analizi, başlangıçtaki kaynağa yeniden dönme sürecinin kendine özgü yollardan gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede Heidegger düşüncesinde alışagelmış ve tanıdık her şeyi sarsarak bir başlangıcı açıklamak için var-lığın özsel salınımının kökeninde olan olagelme'ye (ereignis) kilitlenmenin gerekliliği ortaya konur. Bu noktada söz konusu kilitlenmeye hazırlayıcı süreçlerin, Freud'un betimlediği psişik aygıtı harekete geçiren dürtülerin gerilemeli niteliğiyle benzerliği kendisini göstermektedir. Dolayısıyla olagelme'nin Da-sein'ı sahiplenmesi ve bu sahiplenilme, dürtüsel bir zorlanmayla ölüme geri dönüşün bir ifadesi olarak yorumlanabilir ve Freud'un betimlediği yineleme zorlantısı benzeri bir kökensel düşünmeye kilitlenme olarak açıklanabilir. Heidegger'e göre ancak düşünme'nin var-lıkla uyumlu bir şekilde Da-sein tarafından açığa çıkarılması süreci, bir kilitlenmenin sağlayacağı bir dönüşümle gerçekleşebilir. Aksi takdirde, düşünme kendisini sürekli olarak yineleyecek ve kökeninden kopuk olarak düşünememeyi düşünmeye devam edecek gibi görünmektedir. Ancak her durumda kaynağa dönülecektir. Dolayısıyla Heidegger'in ortaya koyduğu dehşet içindeki altüst edici düşünme deneyimi, Freudcu perspektiften organizmaların kendine özgü yollardan kilitlendiği ölümü hedefleme ve söz konusu ölüm dürtüsünün anlamlandırılması çabası olarak okunabilir.

⁵⁴ Heidegger transendental bir perspektiften, tarihsel-olagelme'ye ait bir perspektife geçiş yapma girişiminde bulunmuştur. Olagelme'ye ait bir patikaya girmiştir. Dolayısıyla yapıt, var-lığın kökensel salınımının çekirdeği olan olagelme'nin (ereignis) perspektifinden dinlenmelidir (Friedrich-Wilhelm von Herrmann, "Contributions to Philosophy and Enowning-Historical Thinking", *Companion to Heidegger's Contribution to Philosophy*, Ed. Charles E. Scott, Susan M. Schoenbohm, Daniela Vallega-Neu and Alejandro Vallega, Indiana University Press, Bloomington, 2001, s. 111). Bu doğrultuda girişiminin hedefi, hakikati içinde var-lığın açılımına ya da kökenine doğru düşünmek değil, kökenden ve hakikati içinde var-lıktan, yani kaynaktan düşündürmektir.

KAYNAKÇA

- Carel, Havi, *Life and Death in Freud and Heidegger*, Rodopi, Amsterdam, 2006.
- Freud, Sigmund, *Haz İlkesinin Ötesinde*, (Çev. Ali Babaoğlu), Metis Yayınları, İstanbul, 2014a.
- Freud, Sigmund, *Ben ve İd*, (Çev. Ali Babaoğlu), Metis Yayınları, İstanbul, 2014b.
- Geyskens, Tomas & Van Haute, Philippe, *From Death Instinct to Attachment Theory*, Other Press, New York, 2007.
- Heidegger, Martin, *Being and Time*, (Trans. Joan Stambaugh), State University of New York Press, Albany, 1996.
- Heidegger, Martin, *Contributions to Philosophy (From Enowning)*, (Trans. Parvis Emad and Kenneth Maly), Indianapolis University Press, Bloomington, 1999.
- Herrmann, Friedrich-Wilhelm von, "Contributions to Philosophy and Enowning-Historical Thinking", *Companion to Heidegger's Contribution to Philosophy*. (Ed. Charles E. Scott, Susan M. Schoenbohm, Daniela Vallega-Neu and Alejandro Vallega), Indiana University Press, Bloomington, 2001, p. 105-126.
- Laplanche, Jean & Pontalis, Jean Bertrand, *The Language of Psychoanalysis*, (Trans. Donald Nicholson-Smith), The Hogarth Press, London, 1973.
- Laplanche, Jean, *Life and Death in Psychoanalysis*, (Trans. Jeffrey Mehlman), The John Hopkins University Press, London, 1985.
- Neu, Daniela, "On The Relation Between Being and Humans in Heidegger's Letter on Humanism and in his Contributions to Philosophy", in the Paideia Archive: Twentieth World Congress of Philosophy, Volume : 6, 1998, pp. 189-193.
- Ricoeur, Paul, *Freud and Philosophy: An Essay on Interpretation*, (Trans. Denis Savage), Yale University Press, London, 1970.
- Scott, Charles E., "Introduction: Approaching Heidegger's Contribution to Philosophy and Its Companion", *Companion to Heidegger's Contribution to Philosophy*, (Ed. Charles E. Scott, Susan M. Schoenbohm, Daniela Vallega-Neu and Alejandro Vallega), Indiana University Press, Bloomington, 2001, p. 1-12.
- Schoenbohm, Susan M., "Reading Heidegger's Contribution to Philosophy: An Orientation", *Companion to Heidegger's Contribution to Philosophy*, (Ed. Charles E. Scott, Susan M. Schoenbohm, Daniela Vallega-Neu and Alejandro Vallega), Indiana University Press, Bloomington, 2001. p. 15-31.
- Thomson, Iain, "The Philosophical Fugue: Understanding the Structure and Goal of Heidegger's Beitrage", *Journal of the British Society for Phenomenology*, 2003, 43(1), p. 57-73.
- Vallega-Neu, Daniela, *Heidegger's Contribution to Philosophy: An Introduction*, Indiana University Press, Bloomington, 2003.